

Het mysterieuze Byblosschrift

Hanne Meulenbeld

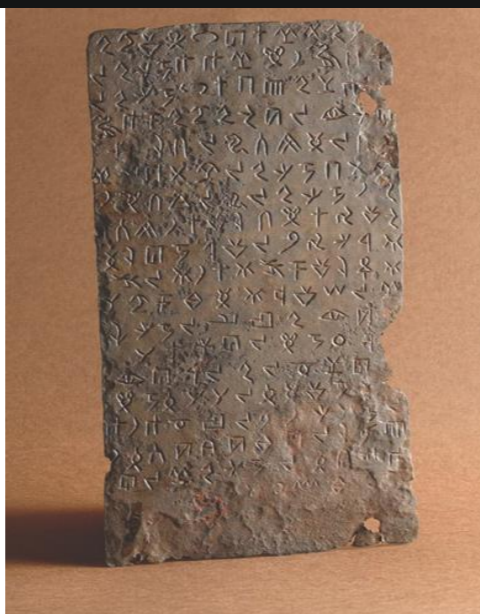
The old Phoenician port city of Byblos is the topic of a new exhibition in the Rijksmuseum van Oudheden (Leiden). One of the objects here is a plaque with strange marks on it. This mysterious Byblos Script is the subject of Hanne Meulenbeld's Beeldspraak.

Tegenwoordig kunnen kunnen historici bijna elk schrift wel lezen en hier conclusies uit trekken. We weten bijvoorbeeld dat het Lineair B-schrift in de Late Bronstijd, rond 1100 - 800 v.Chr., werd gebruikt voor Griekse notatie. We weten van het hiërogliefenschrift welke goden er werden aanbeden in onder andere Egypte. Er zijn echter nog schriften die reeds ontcijferd zijn. Hieronder valt het Byblosschrift.

In de nieuwe tentoonstelling 'Byblos, 's werelds oudste havenstad' van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden speelt het Byblosschrift ook een rol.

De exhibitie bevat ruim vijfhonderd objecten, waaronder topstukken uit het Nationaal Museum van Beiroet, het Louvre, het British Museum en het Archeologisch Museum van de Amerikaanse Universiteit van Beiroet. Byblos, in het huidige Libanon, was rond 2850 v.Chr. een prominente handelsstad in Egypte.¹ Vanaf 3000 v.Chr. speelde het stadje aan de kust een grote rol in het Middellandse Zeegebied en Midden-Oosten. Het vissersdorpje, ten noorden

¹ David Kertai en Jona Lending, *Byblos, 's werelds oudste havenstad* (Leiden: Sidestone Press, 1th ed., 2022).

Afb. 1: Plaquette met pseudo-hiërogliefen. Bron: Ministry of Culture, Lebanon/Directorate General of Antiquities (DGA), inv. 16598. Foto via Rijksmuseum van Oudheden.

van Beiroet, groeide onder de Feniciërs uit tot de eerste welvarende, internationale zeehaven ter wereld. Ook Egyptenaren, Assyriërs, Babyloniërs, Grieken en Romeinen lieten er hun sporen na. Byblos had dan ook belangrijke handelscontacten met de Egyptische farao's. Het belangrijkste handelsproduct van Byblos, het heerlijk ruikende cederhout, werd gebruikt om prachtige paleizen te bouwen in Egypte. De handel in cederhout is een van de redenen geweest waarom Byblos zo rijk geworden is en uitgroeide tot een grote handelsstad.

Het vissersdorpje dat uitgroeide tot de eerste welvarende, internationale zeehaven ter wereld

Het Byblosschrift lijkt dan ook verbonden te zijn met onder andere diezelfde Egyptische farao's. Bij de opgravingen in Libanon stuitten archeologen op een vreemd schrift. Ze vonden veertien inscripties op platen van koperlegering met een tekst in wat later het Byblosschrift zou worden genoemd. Het schrift is niet ontcijferd, maar het heeft

wel wat weg van het hiërogliefenschrift omdat de schriften soortgelijke tekens bevatten, wat te verklaren valt door de nauwe handelscontacten. Op deze specifieke plaat, die nu te zien is in de tentoonstelling van het Rijksmuseum van Oudheden, zijn waarschijnlijk onder andere dieren, planten, instrumenten, gebouwen en geometrische motieven uitgebeeld door de tekens.

Toch is het schrift anders dan de bekende geschriften uit de oudheid. Het kent namelijk geen begrippen en het is ook geen alfabet. Het schrift zal hoogstwaarschijnlijk een soort lettergreepschrift zijn geweest. Dat wil zeggen dat elk teken een bepaalde lettergreep uit een woord symboliseert.² Het schrift is nog niet ontcijferd, maar velen hebben hier wel een poging tot gedaan. Onder andere de Nederlandse historicus Jan Best heeft zich hieraan gewaagd in 2018. Volgens Best werden er onder andere tekens overgenomen van het Myceense Lineair A-schrift.³ Ook zouden de schrijvers van de inscripties onderdelen hebben overgenomen van het Egyptisch en Kretenzisch hiëroglifisch. Best zijn ontcijfering kan niet bevestigd worden, mede door het schaarse aantal inscripties van de Byblosteksten.. Naar mijn mening heeft het schrift niet veel weg van het hiërogliefenschrift. In het hiërogliefenschrift zijn namelijk veel tekens en afbeeldingen waar ook een onervaren lezer bepaalde zinnen of woorden uit kan halen. Het Byblosschrift gaat meer richting krabbels, het is slechter te interpreteren zonder achtergrondinformatie.

Toch is het schrift anders dan de bekende geschriften uit de oudheid

² Lukas de Blois en Bert van der Spek, *Een kennismaking met de oude wereld* (Bussum: Coutinho, 6th ed., 2001).

³ Jan Best, *How to Decipher the Byblos Script* (Soesterberg: Aspekt, 1th ed., 2014).

Ook de leeftijd van het nog niet ontcijferde schrift is een mysterie. De eerste opgravers dateren het schrift uit de Midden-Bronstijd (1800-1100 v.Chr.).⁴ Maar het schrift heeft een speciaal kenmerk: er worden een soort 'spaties' gebruikt. Hiermee wordt bedoeld dat er tekens zijn die aanduiden dat een woord is afgelopen, de oudheid-versie van de spatie dus. Wat deze eeuwenoude spaties nou zo speciaal maakt, is de overeenkomst met het Fenicische schrift. Alleen stamt het Fenicische schrift uit een andere tijd, hierbij spreken we over het vroege eerste millennium. Doordat het Byblosschrift deze overeenkomst heeft, kunnen onderzoekers het schrift wel later dateren, zoals de Late Bronstijd.⁵ Maar ook dit kan pas met zekerheid gezegd worden als het schrift ontcijferd is. Omdat er op dit moment slechts veertien teksten zijn, zal dit een flinke kluit worden.

Kortom, we kunnen voorzichtige conclusies trekken over het Byblosschrift door de invloeden van andere schriften op het schrift. Het Byblosschrift heeft een mysterie om zich heen hangen door de ontbrekende ontcijfering en de onzekere datering.

Hanne Meulenbeld is an editor for the Aanzet this year. She is currently in her first year of the History Bachelor's degree. By the way, this is not her first degree; before this, she studied to become a history teacher. She is interested in women's history and political history.

Vind hier het al eerder geschreven artikel over de Byblos exhibitie!

⁴ Kertai en Lending, *Byblos, 's werelds oudste havenstad*.

⁵ Ibidem.